

OD MINULOSTI K SLOBODE

MGR. KRISTÍNA TOMANOVÁ

✉ kristina.tomanova@ulib.sk
Univerzitná knižnica
v Bratislave
www.ulib.sk

The paper is a review of a book *Nine Plays about Freedom (9 hier o slobode)* written by the dramatist Viliam Klimáček which was published to mark his 65th birthday. The book brings together nine plays that combine historical as well as contemporary themes (*Mojmír II.* (2015); *Horúce leto '68* (2007); *Dr. Gustáv Husák* (2006); *Komunizmus* (2008); *Vodka a chróm* (2018); *Mečiar* (2015); *Divná doba, divná láska, divné životy* (2015); *Zjavenie* (2017); *Aupairky a konkubíny* (2019)). In each play, Klimáček reflects not only on the past but also on current events, including critical perspective on the leading figures of each era. The plays include songs and poems related to the central themes. The play *Mojmír II.*, which the reviewer considers the most valuable in artistic terms, won *Dosky* theatre awards in five categories.

Keywords: personalities, Viliam Klimáček, dramaturgy, theatre plays, social and political situation, reviews

Klimáček, Viliam. 9 hier o slobode. 1. vyd. Bratislava : Divadelný ústav 2022. 597 s. ISBN 978-80-9190-081-5.

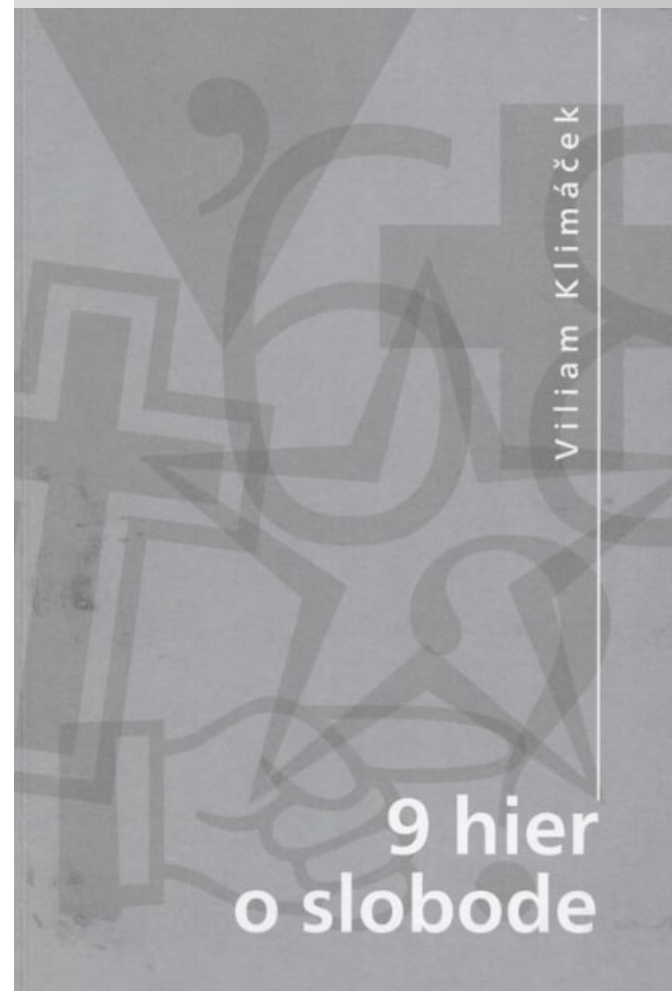
V autorskom prológu publikácie *9 hier o slobode* Viliam Klimáček (2022, s. 66) uvádza vlastný beletrizovaný životopis, rôzne umelecké prúdy a spoločensko-politickú situáciu, z ktorej čerpá námety na divadelné hry a zároveň pri príležitosti jubilea (65 rokov) bilancuje svoju dramatickú tvorbu. Uzatvára ho slovami: „Rozmýšľam, či vôbec má zmysel takzvaným umením takzvané reagovať na tento divný svet, lebo len čo niečo napíšem, v tej sekunde je to už staré, realita to okamžite prepíše. Je rýchlejšia než ja, krutejšia než ja a presnejšia než ja, je to – sviňa jedna nadaná – pekelné dobrý spisovateľ s nekonečnou fantáziou, nie taký chudák ako ja...“

Prvá hra *Mojmír II.* (2015) je tragédia s modernými a aktualizáčnymi prvkami (mobil, hlásateľka, technopárty). Klimáček ako scenárista v nej sleduje dejiny Veľkej Moravy od jej vrcholného obdobia (vláda Svätopluka a príchod solúnskych bratov) až po jej zánik (vláda a smrť Mojmíra II.) pod vplyvom nájazdu uhorských kmeňov, pričom Sventopluk a Rastic tu vystupujú ako postmortálne postavy. Autor pracuje s binárnymi opozičnými vzťahmi: východ – západ, pohanstvo – kresťanstvo, úpadok – rozmach, vojna – mier, otroctvo – sloboda, cudzie – domáce, archaické – moderné a pod. Na vykreslenie protikladných postáv Sventopluka a Rastica autor využíva žáner modlitby. Zatiaľ čo Rastic sa modlí Otčenáš v starosloviencine, Sventopluk recituje latinský Otčenáš. Rastic sa orientuje na východ, na Byzantskú ríšu, ale Sventopluk na západ, na Franskú ríšu. Odlišný je aj ich vzťah k solúnskym bratom. Zatiaľ čo Rastic pozval sv. Cyrila a Metoda na Veľkú Moravu a podporoval ich misiu, Sventopluk ich z Veľkej Moravy dal vyhnať a podporoval bavorských misionárov. Titulná postava Mojmír II., ktorý zomiera rukou hunskej bojovníčky, paradoxne vystupuje až na záver tragédie a jeho účinkovanie je spojené so zánikom Veľkomoravskej ríše. Autor ho vykresľuje ako moderného mladého muža, ktorý v Londýne študuje angličtinu. Táto hra sa dá považovať spomedzi ostatných deviatich za umelecky najhodnotnejšiu. Získala päť ocenení *Dosky*, okrem iného aj v kategórii najlepšia inscenácia sezóny.

Horúce leto '68 (2007) je konverzačná hra opisujúca život troch žien po emigrácii v auguste 1968 v dôsledku invázie vojsk Varšavskej zmluvy do Československa. Je tiež založená na binárnych opozičných vzťahoch,

Viliam Klimáček. Zdroj: www.anasoft-litera.sk

ako domov – cudzina, vojna – mier, legálny – ilegálny, hladný – sýty, ilúzia – dezilúzia. Na opis dezilúzie, ktorú prežívali československí emigranti po roku 1968 v zahraničí, autor používa antiklimax. „Československá emigrácia po roku 1968 je ako obložený chlebiček. Ten mäkký, voňavý chlebičik naspodku, ten boží dar, to sú tí, čo odišli za prácou okolo prvej svetovej vojny. Potom je tu maslo, už trochu dohneda, to je emigrácia zo Slovenského štátu. Šunka na ňom sú tí, čo ušli pred Gottwaldovým pučom v '48. A tá maličká, oschnutá kápiava navrchu sme my, utečenci roku '68.“ (Tamže, s. 162 – 163) Hra obsahuje aj autentické vyhlásenie ÚV KSČ z 21. augusta 1968.

Dr. Gustáv Husák (2006) je historická dráma, ktorá sa, ako napovedá názov, venuje životu titulnej postavy, poslednému prezidentovi za KSČ. Všíma si jeho pôsobenie v politike od obdobia, keď bol mladým advokátom, cez jeho uväznenie v 50. rokoch, až do abdikácie z funkcie prezidenta republiky v decembri 1989. V časti *Prezident* autor v monológovi využíva pieseň, zaujímavý je najmä refrén, v ktorom sa Gustáv Husák zbavuje zodpovednosti za svoje činy: „Nemôžem za všetko, aj keď za všetko nesiem zodpovednosť.“ (Tamže, s. 240 – 241) Viliam Klimáček do drámy vhodne zakomponoval aj báseň Milana Lajčiaka *Horúcim perom*, venovanú uväzneniu Vladimíra Clementisa (Tamže, s. 203). Na záver hry autor krátko cituje z abdikáčného prejavu prezidenta Gustáva Husáka, v ktorom bilancoval svoje pôsobenie v politike: „Ja osobne som od mladých rokov veril svetlým ideálom socializmu. Kde bolo chyby, boli chyby ľudí a nie základných myšlienok socializmu. Nevidím ani dnes vo svete lepšie základné myšlienky, základné orientácie. Preto im zostávam i naďalej verný.“ (Tamže, s. 243) Dráma je založená na binárnom opozičnom vzťahu sloboda – otroctvo.

Tragédia Komunizmus (2008) nemá žiadne prvky dokumentárneho divadla a nevychádza ani zo žiadnych autentických textov, je venovaná činnosti ŠTB počas normalizácie. Dej hry sa odohráva v roku 1984. Postavy sú fiktívne. On, Michal, spolupracovník ŠTB, je nasadený na svojho svokra, disidenta, zatiaľ čo ona, jeho žena Alena, psychiatrička, nič netuší. Keď Michal odhalí svoju pravú identitu, dochádza k vzájomnému odcudzeniu manželov a Michal pod nátlakom ŠTB, keďže už odmieta s ňou spolupracovať, pácha samovraždu. Paradoxom je, že jeho syn, študent medicíny, sa práve vtedy rozhodol vstúpiť do komunistického strany, aby ochránil svojich rodičov.

Vodka a chróm (2018) je fraška z nemocničného prostredia, odohrávajúca sa v novembri 1989. Autor do nej zakomponoval svoju autobiografickú skúsenosť, keď pracoval ako mladý, neatestovaný lekár. Známu disidentku, pacientku Hanu Ponickú svorne odmietajú ošetriť primár a jeho zástupca, zatiaľ čo sa jej ujíma mladý neatestovaný lekár MUDr. Ort a venuje sa jej viac, ako ostatným pacientom. Dokumentárnym prvkom je vyhlásenie VPN k udalostiam, ktoré sa udiali v Prahe 17. novembra 1989, ktoré prečítal MUDr. Ort. Po počiatočnom odmietaní nežnej revolúcie docentom Majerom a doktorom Balvanom, ale aj niektorými nemocničnými oddeleniami, je táto politicko-spoločenská zmena široko akceptovaná a všetci sa symbolicky zapoja do protestov. Docent Majer neskôr odišiel na malú kliniku do Rakúska a MUDr. Balvan sa stal poslancom za HZDS. Jediná postava – sanitár Edo, zomiera pri vojnovom masakri v Srebrenici, kde pôsobil ako fotograf. Autor na groteskné vykreslenie vtedajších udalostí používa báseň a pieseň.

Mečiar (2015) je historická dráma, pomenovaná podľa titulnej postavy, ktorá sa venuje spoločensko-politickej situácii na Slovensku v deväťdesiatych rokoch 20. storočia, najmä pôsobeniu Vladimíra Mečiara v politike, od roku 1989 po rok 1998. Ako postmortálne postavy tu vystupujú Ľudovít Štúr, Jozef Tiso a Gustáv Husák, ktorými chcel autor naznačiť, že aj postava Vladimíra Mečiara patrí nenávratne do minulosti. Autor nezabudol v tejto dráme umelecky stvárniť aj najväčšie kauzy vlády Vladimíra Mečiara, ako nezákonná privatizácia, únos prezidentovho syna a vražda Róberta Remiáša. Ako prvok dokumentárneho divadla autor využíva aj známy autentický rozhovor bývalého ministra vnútra s riaditeľom SIS. Autor tu na vykreslenie vtedajšieho obdobia používa pieseň, báseň a modlitbu. Ako jediná zo zbierky divadelných hier nebola doposiaľ nikdy inscenovaná, zrejme pre jej politickú angažovanosť a pre kritickosť tejto drámy k ešte žijúcemu premiérovi Vladimírovi Mečiarovi. Autor využíva aj binárne opozičné vzťahy: východ – západ, provládny – protivládny, mladý – starý.

Politická dráma *Divná doba, divná láska, divné životy* (2015) sa skladá z troch krátkych hier. Zaoberá sa minulosťou aj aktuálnou spoločensko-politickou situáciou s výrazným presahom do budúcnosti. Z rozhovoru agentky s premiérom sa dozvedáme, že prezidentom je Andrej Kiska. Dráma sa venuje aj migračnej kríze, vojne na východe Ukrajiny, rozmachu Číny, boju proti LGBTI komunite a technologickému pokroku. Tiež je založená na binárnych opozičných vzťahoch, ako východ – západ, libe-

ralizmus – konzervativizmus, domáci – cudzí a pod. V tejto dráme je najviac prepracovaný princíp montáže. Zaujímavé je, že v reči postáv sa nachádzajú aj režijné poznámky, ktoré sú priamou súčasťou monológu alebo dialógu postáv, čo pri čitateľskej percepcii textu pôsobí zmätočne. Je to dôsledkom toho, že táto tretia hra je v skutočnosti filmovým scenárom. Autor využíva aj princíp divadla v divadle, pieseň, kázeň, spam, anonymný list a telefonát.

V dráme *Zjavenie* (2017) je nastolená stále aktuálna migračná kríza. Dej sa odohráva na lazoch, kam deň pred Vianocami prídu migranti, muž s tehotnou ženou. Domáci ich ubytujú v garáži a poskytnú im jedlo. Dcére hostiteľov Gabike pripomínajú svätú rodinu, ktorú vidí, keď má epileptické záchvaty. Žene sa na Vianoce narodí dieťa, napriek tomu musia ihneď opustiť nežičlivé vidiecke prostredie. Dráma je postavená na binárnych opozičných vzťahoch: ateista – veriaci, východ – západ, vojna – mier, ilúzia – dezilúzia, domáci – cudzí, hladný – sýty. Na vykreslenie veriacich postáv autor využíva modlitbu. Táto hra sa zaraďuje medzi umelecky menej hodnotné drámy.

Posledná krátka konverzačná hra *Aupairky a konkubíny* (2019) čerpá námet z exotického prostredia Číny, kam Viliam Klimáček vycestoval. Predlohou tohto diela sú rozhovory, ktoré autor zachytil na ulici, situácie, v ktorých sa ocitol, alebo informácie od turistických sprievodcov. Poukazujú na súčasnú situáciu v čínskej spoločnosti, kde stále vládne komunistická strana, na problémy vyplývajúce z politiky jedného dieťaťa, zároveň aj odkazuje na slávnu minulosť cisárskej Číny. Tento text sa považuje za umelecky najmenej hodnotný.

Záverečná podrobná recenzná štúdia Juraja Šebestu je vítaným spestrením knihy. Venuje sa všetkým aspektom predložených deviatich divadelných hier, ktoré vznikli v období medzi rokmi 2006 – 2019. Okrem historickej drámy *Mečiar* boli všetky inscenované. Tri z nich (*Mojmír II.*, *Dr. Gustáv Husák* a *Mečiar*) sa venujú slovenským historickým osobnostiam. Základným binárnym opozičným vzťahom všetkých spomenutých drám je vzťah sloboda – otroctvo, ako už napovedá samotný názov knihy.

VILIAM KLIMÁČEK – KALENDÁRIUM

1958 narodil sa 14. septembra v Trenčíne,

1973 – 1977 stredoškolské štúdiá absolvoval na gymnáziu v Myjave,

1977 – 1983 vysokoškolské vzdelanie nadobudol na Lekárskej fakulte Univerzity Komenského,

1984 – 1993 začal pracovať ako chirurg, neskôr sa stal anesteziológom v Ústave kardiovaskulárnych chorôb,

1988 debutoval zbierkou *Až po uši*,

1993 – 1994 bol predsedom Fóra mladých divadelníkov,

1994 Slovenská televízia uviedla jeho 20-dielny cyklus profilov svetových básnikov *Poetklipy*,

1994 – 1998 pracoval ako spisovateľ a divadelník v slobodnom povolaní,

1996 zdramatizoval román Janka Jesenského *Demokrati* pre Slovenské národné divadlo,

1997 vydal knižný výber siedmich komediálnych hier pod názvom *Mária Sabína*,

1998 pôsobí ako umelecký vedúci divadelného združenia GUnaGU v Bratislave,

2000 vyšli jeho ďalšie divadelné hry a básne *GUnaGU Remix 1985 – 2000*.

ZOZNAM POUŽITÝCH ZDROJOV

Maťovčík, Augustín – Cabadaj, Peter – Parenička, Pavol. 2008. *Slovník slovenských spisovateľov 20. storočia*. 2. vyd. Bratislava : Literárne informačné centrum a Martin : Slovenská národná knižnica 2008. 576 s. ISBN 978-8089222-48-3 (LIC, Bratislava); ISBN 978-80-9301-12-6 (SNK, Martin).